5. Онищук І. Моніторингова експертиза проектів нормативно-правових актів. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 122–133.
6. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 р. № 731. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-%D0%BF> (дата звернення: 15.02.2019).
7. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 5 : П-С. 2003. 736 с.
8. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 2 : Д-Й. 1999. 744 с.
9. Буряк Я. Державна реєстрація актів місцевих державних адміністрацій: загальнотеоретичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2013. Вип. 57. С. 11–18.
10. Фулей Т., Лукас Л., Сайц Л. Проведення експертизи проектів нормативно-правових актів з використанням методики вирішення проблем : наукове видання. Київ : ФОП Москаленко О.М., 2013. 168 с.
11. Нижник Н.Р. Правовий моніторинг як необхідна складова законотворчого процесу. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2014. № 2 (29). С. 50–54.
12. Богачова Л.Л. Правова експертиза нормативно-правових актів як складник нормотворчого процесу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 6. С. 12–15.
13. Бутенко В.О. Феноменологічні, методологічні та практичні основи правової експертизи юридичних документів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2011. 20 с.
14. Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів : Постанова колегії Міністерства юстиції України від 21.11.2000 р. № 41. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va041323-00> (дата звернення: 15.02.2019).
15. Юрчишин В.Д. Поняття та ознаки правової експертизи проектів нормативно-правових актів. *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 57–63.

УДК 340.15

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.1-1.7>

ОЛІЙНИК Ю.В.

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ ЛЬВІВСЬКОГО АПЕЛЯЦІЙНОГО СУДУ (1919–1939 РР.)

У статті проаналізовано порядок формування та компетенцію Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.). Здобуття польською державою незалежності в листопаді 1918 р. стало вирішальною умовою для встановлення і розвитку польського судоустрою та судочинства. Зазначено, що функціонування інституту судівництва в Польщі безпосередньо залежало від юридичних традицій, суспільних змін, рівня правової культури і впливу законодавства країн, які свого часу були учасниками поділів Речі Посполитої. Відновлена Польська держава з перших днів свого існування розпочала діяльність, спрямовану на формування органів судової влади, на її території деякий час залишилися чинними іноземні джерела права (австрійські, німецькі і російські). У міжвоєнний час у Польській державі на суди покладали особливу місію, адже вони виступали виразником суспільної справедливості. У діяльності судів важливу роль відігравали їх структура та керівництво. Проаналізовано структуру та керівництво апеляційних та окружних судів у судовій системі Другої Речі Посполитої та розкрито характерні риси структури та керівництва Львівського апеляційного суду.

© ОЛІЙНИК Ю.В. – аспірант кафедри історії держави, права та політико-правових учень (Львівський національний університет імені Івана Франка)

Апеляційний суд у Львові був відповідальним за адміністрування у своєму судовому окрузі, здійснення перевірки в судах нижчих інстанцій, притягнення до відповідальності суддів і судових службовців через дисциплінарні порушення, організації та реорганізації судових органів першої і другої інстанцій. Апеляційний суд також займався номінуванням і переведенням суддів з одного в інший суд, стежив за дотриманням законодавства судами нижчих інстанцій, регулював території судових округів (остаточне рішення все ж було за Найвищим судом у Варшаві і Міністерством юстиції), приймав звіти про кількість розглянутих справ судами нижчих інстанцій.

Апеляційний суд у Львові був колегіальним органом, структуру якого визначено, як й інших подібних судових органів, законодавством, розпорядженнями президента і Міністерства юстиції Польщі. Структура Апеляційного суду у Львові передбачала посади президента, віце-президента (теоретично, допускалася можливість і двох віце-президентів), судових радників, секретарів, ад'юнктів-секретарів, помічників, канцеляристів. Кількість суддів у різні роки існування Апеляційного суду була неоднаковою (більше 20-ти), так само як і коливалася кількість допоміжних судових працівників (канцеляристів, урядників, помічників, офіціалів).

Ключові слова: компетенція, суд, Львівський апеляційний суд, Друга Річ Посполита, структура.

The article analyzes order of formation and competence of the Court of Appeal of Lviv (1919–1939). The acquisition of the Polish independence state in November 1918 was a decisive condition for the establishment and development of the Polish judicial system and legal proceedings. It is noted that the functioning of the institution of the judiciary in Poland directly depended on legal traditions, social changes, the level of legal culture and the influence of the legislation of the countries that at one time participated in the division of the Second Commonwealth of Poland. The restored Polish state from the very first days of its existence began the activities aimed at the formation of judicial authorities, for some time foreign sources of law (Austrian, German, and Russian) remained in force in its territory. During the interwar period in the Polish state a special mission was assigned to the courts, because they were the spokesman for social justice. The role of courts played an important role in their structure and leadership. The structure and management of the appellate and district courts in the judicial system of the Second Commonwealth of Poland and the characteristic features of the structure and leadership of the Court of Appeal of Lviv have been analyzed.

The Court of Appeals in Lviv was responsible for administering in its judicial district, carrying out inspections in lower courts, and bringing to justice judges and court officials through disciplinary violations, organization and reorganization of the courts of first and second instance. The Court of Appeals also dealt with the nomination and transfer of judges from one court to another, followed the law by lower courts, regulated the territory of the judicial districts (the final decision was nevertheless at the highest court in Warsaw and the Ministry of Justice), took reports on the number of cases considered by the lower courts authorities.

The Court of Appeal in Lviv was a collegiate body whose structure is defined, as well as other similar judicial bodies, legislation, orders of the president and the Ministry of Justice of Poland. The structure of the Court of Appeal in Lviv provided for the office of president, vice president (theoretically, the possibility of two vice-presidents), court advisers, secretaries, adjunct secretaries, assistants, clerks. The number of judges in different years of the Court of Appeal's existence was uneven (more 20), as well as the number of auxiliary court employees (stationers, officers, assistants, officers) varied.

Key words: competence, court, Court of Appeal of Lviv, Second Commonwealth of Poland, structure.

Вступ. У сучасних умовах реформування судової системи Української держави одним із важливих завдань є забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд справ незалежним та неупередженим судом. Для виконання цього завдання необхідно невідкладно

привести чинне законодавство у відповідність до міжнародних стандартів. Важливим є відновити довіру суспільства до судової влади в Україні. Для цього необхідно утвердити забезпечення швидкого і зручного доступу громадян до інформації про перебіг судової справи, час і місце її розгляду, обмін процесуальними документами між судом та учасниками процесу із застосуванням електронного цифрового підпису. Реформування судової влади в Україні повинна здійснити суттєвий вплив на рівень суспільної довіри – створення антикорупційного суду тощо.

У сучасних умовах реформування судової системи і судочинства в Україні, серед іншого, важливо використати як національний, так і міжнародний історичний досвід. Значний інтерес викликає історико-правовий аналіз порядку формування та визначення компетенції Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.).

Аналіз останніх досліджень. Питання порядку формування та визначення компетенції Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.) в історико-правовій літературі почали вивчати польські вчені. Одним з перших був польський дослідник Л. Крижанівський [1, с. 514]. Окремі питання порядку формування та визначення компетенції Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.) розглядалась у наукових доробках інших польських вчених Ю. Бардаха, Б. Леснодорського, М. Пістрчака [2] та ін. Проблема організації та діяльності Львівського апеляційного суду вивчалась одночасно і в Україні. Деякі питання щодо порядку формування та визначення компетенції Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.) вивчали такі українські вчені, як В.І. Калинович [3], В.С. Кульчицький [4], Б.І. Тищик [5], Л. Т. Присташ [6], О. В. Липитчук [7] та ін. Особливий інтерес викликає дослідження з історії Польщі українських істориків зі Львова Л. Зашкільняка та М. Крикуна, в якому автори на підставі нових історичних джерел розкрили, зокрема, суспільно-політичні та деякі правові аспекти життя поляків у міжвоєнний період, а також взаємини з сусідніми народами, передусім українцями [8].

Постановка завдання. Метою статті є розкриття порядку формування та визначення компетенції Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.).

Результати дослідження. Утворення та розвиток Львівського апеляційного суду відбувалися на основі досвіду діяльності апеляційних судових установ у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини. У державній системі Австро-Угорщини, до складу якої упродовж 1772–1918 рр. входила Галичина, апеляційне судочинство посідало особливе місце (на відміну від періоду перебування українських земель у складі Речі Посполитої). На початку 1773 р. австрійська імператриця Марія Терезія заснувала, як апеляційну інстанцію, Вищий губернаторський суд у Львові під керівництвом галицького губернатора. У 1774 р. Вищий губернаторський суд було ліквідовано, а на його місці створено новий вищий суд – Королівський трибунал, названий пізніше Імператорсько-королівським трибуналом. Цей суд займався розглядом цивільних і кримінальних справ шляхти та службовців, котрі вчинили серйозні правопорушення. Таким чином, Імператорсько-королівський трибунал став судом першої й останньої інстанції для місцевої шляхти. У 1775 р. для розгляду апеляцій при Королівському трибуналі створено Апеляційну раду як апеляційну інстанцію для міських справ і першу інстанцію для не шляхтичів [9, с. 36, 37]. В умовах судової реформи 1784 р. австрійського імператора Йосифа II Імператорсько-Королівський трибунал був реорганізований в Апеляційний суд, а від 1828 р. отримав назву Апеляційний і кримінальний вищий суд у Львові, який вважався вищою судовою інстанцією у Галичині.

У 1855 р. Галичині було створено два вищі крайові суди з осідками у Львові (для Східної Галичини) і Кракові (для Західної Галичини) [10, с. 182]. Вищий крайовий суд у Львові (*K. k. Ober-Landesgericht*) був створений згідно з розпорядженням Міністерства юстиції від 25 червня 1855 р. на базі місцевого апеляційного суду. Він не надто відрізнявся своєю структурою (колегіальний характер) і компетенцією (здебільшого розглядав цивільні справи) від свого попередника. Це пояснювалося тим, що вироки у кримінальних справах, винесених судами присяжних (існували до 1938 р.), не могли бути оскарженими до апеляційних судів. Вищий крайовий суд у Львові був другою інстанцією для окружних і третьою для повітових судів у цивільних справах [11, с. 34]. У роки Першої світової війни Вищий крайовий суд функціонував в еміграції – у чеському Оломоуці. Окремо було створено кримінальні відділи у Чеській Ліпі і Бадзейовичах. У вересні 1917 р. до Львова повернувся Президент суду А. Червінський, а у жовтні повернулася президія Вищого крайового суду [12, с. 51].

Після розпаду Австро-Угорської імперії у 1918 р. Вищий крайовий суд у Львові формально припинив свою діяльність, однак саме на його базі у 1919 р. було створено Апеляційний суд у Львові (*Sąd apelacyjny we Lwowie*). Місцем його розташування була вулиця Стефана Баторія. Поруч розміщувався кримінальний відділ окружного суду Львова [13, с. 16] (сьогодні вул. князя

Романа, 1/3). Приміщення апеляційного суду у Львові було збудоване у 1890-х роках за проектом Францішека Сковрона у стилі віденського неоренесансу на місці монастирського комплексу, який в австрійські часи використовувався як в'язниця [14, с. 170]. З початку XX ст. у цьому будинку містився Вищий крайовий суд, який був II-ою інстанцією для окружних і III-ою для повітових судів у цивільних справах.

У судовій системі Другої Речі Посполитої важливу роль відігравав Львівський апеляційний суд, який було утворено на базі Львівського вищого крайового суду 14 травня 1919 р. Правовою основою його утворення було спільне розпорядження міністра внутрішніх справ та міністра справедливості № 47866 від 14 травня 1919 р.

Створений 1919 р. Апеляційний суд у Львові був одним із восьми (згодом – семи) подібних судів у Польській державі.

Сфера юрисдикції Львівського апеляційного суду розповсюджувалася на такі окружні суди: Бережанський окружний суд охоплював своєю діяльністю Бережанський, Підгаєцький, Рогатинський і частину Бібрського і Перемишлянського повітів (гродські суди – в Більшівцях, Бережанах, Бурштині, Ходорві, Козові, Підгайцях, Перемишлянах і Рогатині); Чортківський окружний суд охоплював Борщівський, Бучацький, Чортківський, Копичинський і Заліщицький повіти (гродські суди – в Борщові, Будзанові, Чорткові, Золочеві, Товстому і Заліщиках); Коломийський окружний суд поширював свою діяльність на Городенківський, Коломийський, Косівський і Снятинський повіти (гродські суди – в Городенці, Яблуневі, Коломиї, Кутах, Косові, Обертині, Снятині, Заболотові); Львівський окружний суд діяв на території Сокальського, Рава-Руського, Жовківського, Любачівського, Городоцького, Львівського повітів, міста Львова і частини Бібрського повіту (гродські суди – в Белзі, Бібрці); Станіславський окружний суд розповсюджував свою компетенцію на Калуський, Надвірнянський, Станіславський повіти (гродські суди – в Богородичанах, Делятині, Галичі, Калуші, Станіславі, Тисмениці); Стрийський окружний суд охоплював Тернопільський, Терехівський, Сокальський, Збарзький повіти (гродські суди – в Микулинцях, Новому Селі, Підволочиську, Тернополі, Терехівлі, Збаржі); Золочівський окружний суд діяв на території Бродівського, Каменецького, Радехівського, Золочівського, Зборівського і Перемишлянського повітів (гродські суди – в Бродах, Буську, Глинянах, Лопатині, Олеську, Підкамені, Радехові, Зборові, Залізцях, Золочеві).

Львівський апеляційний суд вважався апеляційною інстанцією у справах, які розглядались в окружних судах. Львівський апеляційний суд 1919–1939 рр. був особливою моделлю суду Польщі, оскільки був втіленням правових новел щодо розгляду апеляційних справ як суд першої інстанції у справах особливої важливості, які набували громадського розголосу та загострювали і так не прості відносини між українцями та поляками. У порядку першої інстанції Львівський апеляційний суд розглядав особливо важливі політичні справи, які насамперед торкалися переслідування комуністів. Це було «спеціалізованою» ознакою суду.

Структура Львівського апеляційного суду відповідала тогочасним європейським традиціям. Апеляційний суд очолював голова, який своєю чергою здійснював представницькі функції щодо органу та адміністративні – щодо документообігу та інших господарських питань. Львівський апеляційний суд поділявся на такі відділи: 1) Президія, або президіальний відділ, котрий керував всією діяльністю суду, а також завідував загальними питаннями. Президія була досить ваговим складником суду, оскільки у її складі було багато службовців та суддів, які отримували завдання відповідно до їхньої компетенції. Загальними питаннями були звичні питання існування будь-якого об'єкту, зокрема: 1) правила внутрішнього трудового розпорядку, охорона праці, охорона суду тощо; 2) Перший цивільний відділ розглядав справи, в яких однією стороною була казна. В такому разі проглядається адміністративна юрисдикція даного суду, оскільки органи казначейства були публічними; 3) Другий відділ у цивільних справах, який розглядав апеляції на вироки решти окружних судів Львівського апеляційного округу і справи капіталістичних монополій «синдикатів»; 4) Відділ у кримінальних справах; 5) Дисциплінарний суд для суддів та прокурорів; 6) Дисциплінарна комісія для службовців обслуговуючого персоналу і комірників; 7) Дисциплінарна комісія для службовців тюрмної охорони; 8) Слідчий суддя у особливо важливих справах; 9) Персональне бюро, яке займалося питаннями особистого складу, пенсійними справами чиновників і так далі.

Зміни округів активно обговорювалися у 1933 р., що пов'язано з бажанням забезпечити ефективніше управління і зменшити видатки на утримання судів у період світової економічної кризи. Якраз тоді зайшла мова про вилучення з Львівського апеляційного округу Сяноцького суду і його передачу до юрисдикції Краківського апеляційного суду (до останнього мали також

приєднати низку судів Сілезії) [15, с. 120]. Цю пропозицію обговорювали 27 березня 1934 р. на спеціальній конференції у Львові. Отже, 24 вересня 1934 р. президент Польщі своїм розпорядженням ліквідував окружний суд у Сяноку і тим самим підкорював територію краківського, львівського і люблінського апеляційних округів [16, с. 789]. Більшість Сяноцького судового округу перейшла до юрисдикції Краківського апеляційного суду (підпорядковано судові в Ясло); невелика частина території відійшла до жешувського округу, а суд у Бірчі перейшов у підпорядкування Перемиського окружного суду, залишаючись в юрисдикції Львівського апеляційного суду [17, с. 121].

Упродовж першого десятиліття існування Польської держави було видано низку нормативних документів, які вносили зміни до австрійських приписів щодо організації та діяльності Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.). Зокрема, 8 лютого 1919 р. видано Декрет щодо змін у сфері виміру справедливості на колишніх австрійських землях [18, с. 200]; Розпорядження Міністра юстиції від 4 липня 1919 р. щодо судової аплікації у Краківського і Львівському апеляційних округах [19, с. 224]; Розпорядження Міністра юстиції про вимоги до аплікантів, котрі претендують на посаду суддів [20, с. 733]; Закон про кваліфікаційні вимоги до суддів і прокурорів від 31 травня 1921 р. [21, с. 302]; Розпорядження про скорочення термінів для підготовки суддів від 16 червня 1921 р. [22, с. 339]; приписи про присягу суддів (*Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie nowego tekstu roty przysięgi dla ministrów, urzędników i sędziów*) [23, с. 486], приписи про строки обіймання суддівських і прокурорських посад (*Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie skrócenia czasu urzędowania w sądach i prokuraturach b. zaboru austriackiego*) [24, с. 165] тощо. Варто зазначити, що окремі регуляторні акти, що видавалися у 1918–1928 роках, стосувалися всіх регіонів Польської держави, незалежно від попереднього адміністративного підпорядкування. Загальнопольське значення, наприклад, мав Декрет тимчасового Начальника держави від 8 лютого 1919 р., що стосувався устрою Найвищого суду [25, с. 199].

Важливою правовою основою діяльності Львівського апеляційного суду був Закон про судоустрій, що набув чинності 1 січня 1929 р. і діяв до початку Другої світової війни, декілька разів доповнювали важливими юридичними нормами. Так, 4 березня 1929 р. прийнята перша зміна (набула чинності з 3 лютого 1930 р.), а 24 листопада 1930 р. – друга (*Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 listopada 1930 w sprawie zmiany niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. zawierającego Prawo o ustroju sądów powszechnych*) [26, с. 626]. У 1932 р. прийнято дві зміни, які згодом об'єднали в єдиний документ від 22 листопада про загальний судовий устрій у формі розпорядження Міністра юстиції (*Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 listopada 1932 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Prawa o ustroju sądów powszechnych*) [27, с. 863]. Остання зміна відбулася 14 квітня 1937 р. (*Ustawa z dnia 14 kwietnia 1937 r. o zmianie Prawa o ustroju sądów powszechnych*) [28, с. 220].

Крім загальних документів, що регулювали судоустрій, видано низку судових регламентів, що стосувалися внутрішнього урядування гродських, окружних і апеляційних судів. Перший регламент внутрішнього урядування цих судів з'явився 24 грудня 1928 р., другий – 1 грудня 1932 р. Для апеляційних судів у 1929 і 1932 рр. видано окремі міністерські регламенти, які стосувалися кримінального і цивільного процесів (*Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości zawierające regulamin wewnętrznego urzędowania sądów apelacyjnych, okręgowych i grodzkich w sprawach karnych*; *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości zawierające nowy regulamin wewnętrznego urzędowania sądów apelacyjnych, okręgowych i grodzkich w sprawach karnych*) [29, с. 909].

У 1939 р., після приєднання західноукраїнських земель до складу Української РСР, Львівський апеляційний суд було ліквідовано.

Висновки. Система права і правових відносин у Польській державі після Першої світової війни певний час залишалася електичною, оскільки у різних регіонах держави функціонували норми німецького, російського і австрійського права. Зокрема, у Галичині впродовж десяти років послуговувалися австрійськими нормами права і судочинства. В процесі кодифікації права у Польщі, починаючи з 1919 р., помітну роль відіграли львівські правники, професори Львівського університету (як в цивілістиці, так і в криміналістиці). Становлення і розвиток власне польської судової системи було врегульовано в двох польських Конституціях 1921 і 1935 рр. Велике значення мало видання у 1928 р. Закону про судоустрій (набув чинності 1929 р.), який уніфікував судову систему міжвоєнної Польщі. Саме цей закон остаточно встановив судову систему в державі: гродські (повітові), окружні, апеляційні суди та Найвищий суд у Варшаві.

Апеляційний суд у Львові як колегіальний орган був створений у 1919 р., будучи правонаступником Вищого крайового суду. Він складався з декількох структурних частин, зокрема,

президії, цивільного сенату, кримінального сенату, дисциплінарної комісії для судових службовців, фінансового відділу з канцелярією. До структури суду належала також прокуратора, керівник якої звітував перед Апеляційним судом у Львові. Його повноваження поширювалися на судовий округ, один з найбільших у державі, що охоплював три воєводства – Львівське, Тернопільське і Станіславівське. За час існування Апеляційного суду у Львові територія його правочинності майже не змінилася, за винятком, коли відбувалося розділення існуючих окружних та повітових судів і створення нових судів. Проте юрисдикція окружних й апеляційних судів не завжди співпадала з межами адміністративних одиниць. Загалом підзвітними Апеляційному суду у Львові виступали сім окружних судів.

Структура Апеляційного суду у Львові передбачала посади президента, віце-президента, судових радників, секретарів, секретарів-ад'юнктів-канцеляристів тощо. У керівництві суду, як зрештою і серед усіх працівників Апеляційного суду у Львові, абсолютно переважали поляки. Під час формування суддівського корпусу Львівського апеляційного суду важливим критерієм була політична благонадійність, що проявлялося у призначенні та переведенні суддів на інше місце роботи (або відправлення на пенсію). Суддів Апеляційного суду, до яких існували чіткі кваліфікаційні вимоги, за поданням міністерства юстиції призначав особисто президент держави.

Апеляційний суд у Львові був відповідальним за адміністрування у своєму судовому окрузі, здійснення перевірки в судах нижчих інстанцій, притягнення до відповідальності суддів і судових службовців через дисциплінарні порушення, організації та реорганізації судових органів першої і другої інстанцій. Апеляційний суд також займався номінуванням і переведенням суддів з одного в інший суд, стежив за дотриманням законодавства судами нижчих інстанцій, регулював території судових округів (остаточне рішення все ж було за Найвищим судом у Варшаві і Міністерством юстиції), приймав звіти про кількість розглянутих справ судами нижчих інстанцій.

Список використаних джерел:

1. Krzyżanowski L. Sędziowie w II Rzeczypospolitej. Okręgi apelacyjne: krakowski i katowicki. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011. S. 514.
2. Бардах Ю., Леснодорский Б., Пиетрчак М. История государства и права Польши. Москва : Юрид. лит., 1980.
3. Калинович В.І. Боротьба трудящих Західної України за українську школу і культуру в період панування панської Польщі (1918–1939 рр.). Львівський державний університет ім. І. Франка. Сорок років Великого жовтня. –Львів : Вид-во Львівського університету, 1957.
4. Кульчицький В.С. Органи правосуддя в Західній Україні 1921–1939 рр. *На шляху до правової держави. Львівська регіональна науково-практична конференція. Тези доповідей* (Львів, 7–8 лютого 1991 р.). Львів, 1991. Вип. 2. С. 12–13.
5. Тищик Б.Й. Польща: історія державності і права (X ст. – початок ХХІ ст. Львів : Світ, 2012.
6. Присташ Л.Т. Центральні органи влади та управління за конституцією Польщі 1935 року. Львів, 1998.
7. Липитчук О.В. Система судових органів та судочинство Республіки Польща (1918–1939 рр.) : автореферат дис. канд. юрид. наук : 12 00 01. Львів, 2004.
8. Зашкільняк Л.О., Крикун М.Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002.
9. Едер П. Особливості створення Вищого крайового суду у Львові у складі Австрії та Австро-Угорщини (1855–1918 рр.). *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 36–37.
10. Krzyżanowski L. Sędziowie w II Rzeczypospolitej. Okręgi apelacyjne: krakowski i katowicki. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011. – S. 182.
11. Едер П. Особливості створення Вищого крайового суду у Львові у складі Австрії та Австро-Угорщини (1855–1918 рр.). *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 34.
12. Kotliński T. Zwierzchnicy sądownictwa galicyjskiego; przedmowa Stanisław Dąbrowski. Warszawa : Redakcja “Palestry”, 2013. S. 51.
13. Lwów. Przewodnik orientacyjny z planem i 8 ilustracjami. Lwów : Nakładem gminy król. stoł. miasta Lwowa, 1930. P. 16.
14. Мельник І., Масик Р. Пам'ятники та меморіальні таблиці міста Львова / Ігор Мельник, Роман Масик. Львів: Апіорі, 2012. С. 170.
15. Krzyżanowski L. Sędziowie w II Rzeczypospolitej. Okręgi apelacyjne: krakowski i katowicki. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011. S. 120.

16. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, 1934 r., Nr 86, poz. 789.
17. Krzyżanowski L. Sędziowie w II Rzeczypospolitej. Okręgi apelacyjne: krakowski i katowicki. – Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011. S. 121.
18. Dziennik Praw Państwa Polskiego. 1919, Nr 15, poz. 200.
19. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 1919 r., Nr 6, poz. 224.
20. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 1919 r., Nr 67, poz. 733.
21. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 1921 r., Nr 50, poz. 302.
22. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 1921 r., Nr 53, poz. 339.
23. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 1919 r., Nr 89, poz. 486.
24. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 1919 r., Nr 5, poz. 165.
25. Dziennik Praw Państwa Polskiego. 1919 r., Nr 15, poz. 199.
26. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 1930 r., Nr 80, poz. 626.
27. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 1932 r., Nr 102, poz. 863.
28. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 1937 r., Nr 30, poz. 220.
29. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 1929 r., Nr 42, poz. 352.

УДК 340.15(477)„1920”:347.965

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.1-1.8>

ОСТАПЕНКО Т.О.

ПРАВОВЕ ОФОРМЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ УСРР НА ПОЧАТКУ 20-Х РР. XX СТ.

Стаття присвячена аналізу процесу правового оформлення інституту адвокатури УСРР на початку 20-х рр. XX ст. У ній встановлено, що значний вплив на процес розвитку правозахисних установ того часу мала нова економічна політика. Також доведено, що в період воєнного комунізму сферу цивільних правовідносин було звужено до мінімуму, кількість позовів була незначною, що знижувало роль народних судів. З переходом до нової економічної політики їх питома вага значно зросла. Крім того, в статті проаналізовано нормативно-правову базу, яка регулювала організацію та діяльність адвокатури УСРР, та досліджено її вплив на подальший розвиток радянської правозахисної системи.

У статті доведено, що роль органів юстиції Української СРР, як і РСФРР та інших радянських республік, в процесі становлення адвокатури значно зросла, їх робота, порівняно з періодом громадянської війни та іноземної інтервенції, ускладнилась. Також проаналізовано організацію та діяльність губернських колегій захисників у кримінальних і цивільних справах. Встановлено, що у роки становлення адвокатури основними формами діяльності колегій захисників були приватна практика й певна робота в юридичних консультаціях.

Крім того, доведено, що колегії захисників у ці роки вже мали жорстку структуру, суворе підпорядкування юридичних консультацій президії колегії, узаконювалося втручання президії колегії в професійну діяльність адвокатів шляхом безпосереднього керівництва, постійних перевірок, контролю за їхньою роботою; процвітало адміністрування. Значним було і втручання з боку НКЮ. Це почало негативно позначатися на самостійності, принциповості адвокатів під час виконання ними професійних повноважень.

Зроблено висновок щодо взаємних відносин адвокатури та радянської влади у досліджуваний період, які свідчать про намагання гілок державної влади зробити її бутафорією захисту, «одержавити» цей правозахисний інститут та зацікавити діяти з пріоритетом державної влади.

© ОСТАПЕНКО Т.О. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії держави і права (Національний університет «Одеська юридична академія»)